

СТРУКТУРА ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ У ПРИВАТНИХ ТА ПРИВАТНО-ОРЕНДНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

І.В.Безп'ята, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

У статті визначено структуру оборотних засобів, виявлено та проаналізовано основні тенденції зміни співвідношень окремих елементів оборотних засобів між собою для оцінки забезпеченості оборотними засобами приватних та приватно-орендних сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.

В статье представлена структура оборотных средств, определены и проанализированы основные тенденции изменения соотношений отдельных элементов оборотных средств между собой для оценки обеспеченности оборотными средствами частных и частно-арендных сельскохозяйственных предприятий Николаевской области.

Постановка проблеми. Існування та розвиток приватних та приватно-орендних сільськогосподарських підприємств в умовах ринкового господарювання не може відбуватися без ефективного використання оборотних засобів, що полягає у повному та своєчасному формуванні їх на всіх стадіях кругообігу. Оборотні засоби перебувають у постійному русі і їх розмір повинен бути таким, щоб забезпечити безперервний процес виробництва на підприємстві, тому що при зменшенні оборотних засобів скорочується виробничо-господарська діяльність сільськогосподарського підприємства.

Для збільшення випуску сільськогосподарської продукції однією із основних умов є достатня кількість засобів у сфері виробництва, що означає можливість повного нагромадження матеріальних запасів і початку нового виробничого циклу.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню проблеми формування та ефективного використання оборотних засобів було присвячено багато наукових досліджень: М.Я.Дем'яненко, І.Ю.Гришової, І.В.Стефанова, Л.А.Демчук, Ю.Г.Мусяки та інших. Але деякі аспекти ефективного використання оборотних засобів залишаються

мало вивченими, що і обумовило вибір теми даної статті.

Мета даної роботи — визначити структуру оборотних засобів, виявити та проаналізувати основні тенденції зміни співвідношень окремих елементів оборотних засобів між собою для оцінки забезпеченості оборотними засобами приватних та приватно-орендних сільськогосподарських підприємств.

Результати досліджень. Відомо, що структура оборотних засобів — це співвідношення окремих елементів оборотних засобів, яка показує частку кожного елемента в загальній сумі оборотних засобів. Дослідження показали, що структура оборотних засобів може дуже коливатися в окремих галузях сільського господарства. Наприклад, у сільськогосподарських підприємствах зернового напрямку в структурі оборотних засобів більшу частину займають витрати у незавершеному виробництві, насіння, мінеральні добрива, паливно-мастильні матеріали та інші, а в сільськогосподарських підприємствах тваринницького напрямку — молодняк тварин і тварини на відгодівлі, корми, витрати на утримання [1].

В таблиці 1 показано наявність та структуру оборотних засобів у приватних та приватно-орендних сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області.

Аналіз даних таблиці показує, що сума оборотних засобів за рік збільшилася на 39843,2 тис. грн., за рахунок збільшення запасів і затрат — на 57,5%, запасів готової продукції — на 42,5%, суми дебіторської заборгованості — на 18,2% та інших оборотних активів — на 2,8%.

Дослідження показують, що збільшення запасів і затрат відбулося за рахунок зростання виробничих запасів — на 24,0%, незавершеного виробництва — на 21,9% та витрат майбутніх періодів.

Негативним слід відзначити зменшення грошових коштів та зменшення в динаміці їхньої питомої ваги. Також треба звернути увагу на значне підвищення дебіторської заборгованості, як в абсолютному вимірі, так і за питомою вагою, що може негативно вплинути на фінансове становище приватних та приватно-орендних

сільськогосподарських підприємств Миколаївської області [2].

Структура оборотних засобів на кінець року в динаміці в приватних та приватно-орендних сільськогосподарських підприємств Миколаївської області представлена в таблиці 2.

Таблиця 1

Наявність та структура оборотних засобів за 2004 рік

Види оборотних засобів	На початок року		На кінець року		Абсолютне відхилення, тис. грн.	Зміни в структурі, %
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %		
Запаси і затрати:	100696,8	64,3	112867,4	57,5	+12170,6	-6,8
Виробничі запаси	40236,7	25,7	47198,4	24	+6961,7	-1,7
Тварини на вирощуванні та відгодівлі	20160,7	12,9	19469,7	9,9	-691	-3
Малоцінні і швидкозношувані предмети	2198	1,4	2198	1,1	-	-0,3
Незавершене виробництво	37198,8	23,8	42748,8	21,9	+5550	-1,9
Витрати майбутніх періодів	902,6	0,5	1252,5	0,6	+349,9	+0,1
Грошові кошти, розрахунки та інші активи	55830,8	35,7	83503,4	42,5	+27672,6	+6,8
Готова продукція	16837,1	10,8	36042,6	18,4	+19205,5	+7,6
Розрахунки з дебіторами	25178,8	16,1	35683	18,2	+10504,2	+2,1
Короткострокові фінансові вкладення	5,8	0	5,8	0	-	-
Грошові кошти, в тому числі:	11313,3	7,2	6197,7	3,1	-5115,6	-4,1
каса	201,4	0,1	245,9	0,1	44,5	-
розрахунковий рахунок	11111,9	7,1	5951,8	3,0	-5160,1	-4,1
Інші оборотні активи	2495,8	1,6	5574,3	2,8	+3078,5	+1,2
Всього	156527,6	100	196370,8	100	+39843,2	*

Аналізуючи дані таблиці 2, видно, що найбільшу питому вагу серед оборотних засобів мають запаси і затрати на кінець 2004 року – 57,5%. Це пов'язано з тим, що сільськогосподарським підприємствам притаманний тривалий виробничий цикл та перебування оборотних засобів на певній стадії кругообігу. Тому необхідно, щоб для початку виробничого процесу та підтримання його безперервності сільськогосподарське підприємство завжди мало запаси пально-мастильних матеріалів, мінеральних добрив, запасних частин, кормів, насіння. Але, порівнюючи з 2000 роком, ми

бачимо зменшення їх питомої ваги на 12,3 відсоткових пунктів (в 2000 році вона становила 69,8%). Це відбулося через накопичення в таких видах оборотних засобів, як готова продукція і розрахунки з дебіторами, інших оборотних активів.

Таблиця 2

Структура оборотних засобів приватних та приватно-орендних сільськогосподарських підприємств Миколаївської області, станом на кінець року, %

Види оборотних засобів	Роки				
	2000	2001	2002	2003	2004
Запаси і затрати:	69,8	69,2	70,4	62,9	57,5
Виробничі запаси	33,1	25,8	23,6	25,2	24
Тварини на вирощуванні та відгодівлі	15	15,6	18,1	12,5	9,9
Малоцінні і швидкозношувані предмети	1,7	1,7	1,6	1,4	1,1
Незавершене виробництво	19	25,9	26,8	23,3	21,9
Витрати майбутніх періодів	1	0,2	0,3	0,5	0,6
Грошові кошти, розрахунки та інші активи	30,2	30,8	29,6	37,1	42,5
Готова продукція	9,2	11,1	10,2	10,3	18,4
Розрахунки з дебіторами	17,8	17	15,3	17,8	18,2
Короткострокові фінансові вкладення	0,1	0	0,1	0	0
Грошові кошти, в тому числі:	1,3	1,5	2,4	6,9	3,1
каса	0,2	0,3	0,3	0,1	0,1
розрахунковий рахунок	1,1	1,2	2,1	6,8	3,0
Інші оборотні активи	1,8	1,2	1,6	2,1	2,8
Всього	100	100	100	100	100

Слід зауважити, що з кожним роком сільськогосподарським підприємствам стає все важче сформувати потрібний асортимент та кількість окремих видів виробничих запасів. Особливо це стосується паливно-мастильних матеріалів та мінеральних добрив. На це є багато причин, але основними слід вважати негативний фінансовий стан та нестабільність цін на дані товари. І якщо така ситуація зберігається, то це означає, що заходи, які вживаються з цього питання, є недостатніми. Саме на ці два фактори, на нашу думку, слід звернути основну увагу, і їх вирішення одразу ж позначиться

на економічному стані всієї галузі.

Невелику групу в структурі оборотних засобів приватних та приватно-орендних сільськогосподарських підприємств становлять тварини на вироццуванні та відгодівлі. З 2000 року по 2002 рік їх питома вага у складі оборотних засобів збільшувалася і досягла 18,1%. У 2003 році спостерігається скорочення частки цього виду оборотних засобів до 12,5%, а в 2004 році – 9,9%. Відбулося це тому, що скорочується вихідне поголів'я молодняка великої рогатої худоби і свиней.

Значну частку в структурі оборотних засобів сільськогосподарських підприємств має незавершене виробництво. З ростом витрат сільськогосподарського виробництва з 2000 по 2004 роки спостерігається збільшення цього виду в структурі оборотних засобів. Якщо в 2000 р. вона становила 19,0%, то в 2004 році – 21,9%. Це відбулося через зростання собівартості робіт у незавершеному виробництві, а також збільшенні обсягу робіт.

Простежується зниження питомої ваги витрат майбутніх періодів. Якщо в 2000 році вона становила 1,0%, то в 2004 році їх питома вага в структурі оборотних засобів дорівнювала 0,6%.

Змінюється в останні роки структура фондів обігу. В основному це відбувається тому, що до 90-х років сільськогосподарські підприємства реалізували свій товар здебільшого згідно із централізованим розподілом, тому готова продукція не затримувалася на складах. Тепер ситуація інша. Відсутність постійних споживачів продукції призводить до збільшення часу перебування оборотних засобів в сфері обігу. Наприклад, протягом 1993-1997 років підприємства мали можливість укласти договори на постачання зерна в регіональні та державні ресурси і таким чином спланувати реалізацію власної продукції, проте кількість господарств, які бажали реалізувати продукцію державі упродовж цього періоду постійно зменшувалася. У 1999 році господарства практично не мали такої можливості, а тому їм доводилося самим планувати реалізацію власної продукції, що в кінцевому результаті призвело до деякого збільшення термінів реалізації.

Питома вага готової продукції в структурі оборотних засобів приватних та приватно-орендних сільськогосподарських підприємств зросла з 9,2% до 18,4%.

Дебіторська заборгованість у середньому на одне приватне та приватно-орендне сільськогосподарське підприємство в порівнянні з 2000 роком також зросла. Це свідчить про незадовільний рівень фінансової дисципліни в країні. Така ситуація спричиняє відволікання грошових коштів від участі у виробництві, що призводить до зменшення обсягів випуску продукції, а також до уповільнення процесів оновлення основних та оборотних засобів.

Грошові кошти на розрахункових рахунках і в касах в середньому на одне приватне та приватно-орендне сільськогосподарське підприємство Миколаївської області є невеликими і мають значні коливання. Так, на кінець 2000 року цей показник становив 12,19 тис. грн., на кінець 2003 року – 108,0 тис. грн., на кінець 2004 року – 61,36 тис. грн. Також грошові кошти мають малу питому вагу в структурі оборотних засобів, що становить на кінець 2004 року 3,1%. Зменшення залишків коштів свідчить про дефіцит цих коштів, зумовлений кризою неплатежів. Тобто господарства не мають грошових коштів на розрахунковому рахунку в такій кількості, щоб у повному обсязі придбати нові товарно-матеріальні цінності.

Висновки. Таким чином, структура оборотних засобів у приватних та приватно-орендних сільськогосподарських підприємствах дозволяє виявити їх розподіл за призначенням, визначити найважливіші елементи при розробці заходів щодо підвищення ефективності їх використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гришова І. Ю. Структура оборотних засобів молокопереробних підприємств // Економіка АПК. – 2002. – №5. – С. 99-102.
2. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2004. – 365 с.
3. Потійко Ю. А. Формування оптимального розміщення оборотних активів суб'єктів господарювання // Фінанси України. – 2001. – №7. – С. 80-88.